de Arubaanse literatuur

Laura Wernet-Paskel

dagboek had geschreven dat hij 'om een grote kei gevaren' had. Waarop zij met een zekere spot opmerkt:
'De goede man had waarschijnlijk last van zeeziekte…of hij was geen held in de aardrijkskunde'. In het tweede opstel maakt men kennis met bepaalde gewoontes uit haar kinderjaren. Als zij vertelt over haar strenge vader gaat het in deze trant:'..dan voelde je meteen vaders boze blik in je rug. En o wee, als je het zo bont maakte dat hij in eigen persoon naar je toe kwam rennen, want dan wist je bij voorbaat wat je *achterkasteel* te incasseren kreeg (…) Mijn broer beweert dat hij daags voor z'n trouwen zo'n pak slaag met vaders riem heeft gehad, dat na voltooiing van de *strafoefening* vader *enkel de gesp* in z'n hand hield en de *riem zelf in verschillende stukjes hier en daar in 't rond verspreid lag*'. Dit lijkt veel op een groteske manier van schrijven. Bij Lampe blijft zo'n beschrijving beperkt tot het *'regenen van stokslagen*, wanneer de leerlingen de les niet kenden'. Een bepaalde stemming wordt bij Wernet-Paskel gecreëerd mede doordat de auteur zich bedient van literaire kunstgrepen. Let op de *alliteratie* in de volgende passage:'We *plonsden* en *plasten* en deden aan pootjebaden…' Dit spel met de klank van de woorden is een veel voorkomend verschijnsel. In het hele boek komt men rijm en *alliteratie* tegen: 'Je ziet alle mogelijke *snoeten* en *toeten*'; 'Sommigen *pronken* met 'n *prachtige* rechte neus'; 'Vol *grillen* en *rillen* van afschuw…'; 'onderwijl *kakelend* en *spektakelend*'. Maar het *creatieve* blijft niet beperkt tot de klank van de woorden. Er is ook sprake van vergelijking en beeldspraak Als zij de vrolijke stemming beschrijft tijdens de regenperiode, wanneer zij en anderen zich 'doornat lieten regenen', dan klonk het donderend geluid van de stromende 'rooi' hun *als muziek in de oren*. En wanneer het zonnetje later doorbrak èn zij naar huis teruggeroepen werden, dan voelden ze zich *minstens even ongelukkig als Adam en Eva toen ze uit Eden verdreven werden door de Engel met het vlammende zwaard*'. Vergelijk ook eens de volgende fysieke beschrijving van de Arubanen:'de ene heeft zo'n *formidabele voorgevel* dat er nauwelijks plaats overblijft voor ogen en mond'. Ook ontbreekt het in het werk van Laura niet aan verbeeldingskracht. In het laatste opstel haalt zij de oudjes aan die beweerden dat het er vroeger veel mooier uitzag. Dat doet zij weer op een bijna feeërieke wijze:'Omstraaks 1500 bijv. moet ons eilandje overbegroeid zijn geweest met gras, heel hoog gras. Stelt iemand zich toch zoiets eens voor! Aruba en gras; 't klinkt zo ongeveer als: de Hooiberg *bedekt met eeuwige sneeuw!*'. Zulke fantasierijke beschrijvingen ontbreken ten enenmale bij H.E. Lampe.

HUMOR

De humor is een constante eigenschap in het werk van Laura Wernet. Die wordt soms sober, maar dan weer in stevige mate gedoseerd. Praktisch in alle opstellen is hij aanwezig. In het opstel 'Onze ouders de Indianen' duikt hij weer op, wanneer verteld wordt over de Commandeur, die zijn mensen slecht behandelde. De originaliteit zit hem weer in het taalgebruik. Van het 'pijproken' van de Indianen wordt een nieuw werkwoord gecreëerd:'Hij [de commandeur] liet hen zelfs met blote voeten in de cactussen werken. De dorpelingen besloten de tyran *weg te roken*'. Op een dag verschijnt de tyran op zijn paard om zijn bevelen weer uit te delen. Maar deze keer liep het wel anders af. Het paard stopte namelijk niet, maar stapte gewoon de zee in. Daar voegt de auteur vrolijk aan toe:'met Commandeur en al!'
In het vrij lange opstel 'Van 1863 naar 1944' lijkt de humor even op te drogen, maar er treedt later toch even een humoristische wending op na de droge opsommingen. Zo lezen we daar:`…de armen keken uit naar 'n dode ezel die gratis z'n huid afstond', en:'De brutale varkens maakten van zo'n 'tanki' een ideaal Scheveningen; ze deden er *dierlijk vergenoegd aan pootje baden…*'.

HET VROEGERE 'PLAYA'

De auteur geeft ons een beeld van de hoofdstad, de 'Playa'(Oranjestad), zoals het vroeger was. Over het aanzicht daarvan zegt zij:'En als we nog verder gaan en vragen hoe Playa er 50 jaar geleden uitzag, dan krijgen we te horen: toen bestond de Playa nog niet eens! Maar ze bestond wel; alleen had ze toen een *Assepoester uiterlijk*'. Wat zou de auteur hiermee bedoelen? Zag Playa er soms armoedig en alledaags uit? Wekte het aanzicht ervan weerzin? Dat kan toch niet de bedoeling zijn als er een vergelijking gemaakt wordt met de aardige en lieftallige sprookjesfiguur? Bij H.E. Lampe (die tien jaar eerder schreef) komen we in ieder geval een beschrijving tegen die wel iets ongunstigs heeft:'Oranjestad heeft thans een vrij aardig aspect verkregen… Het *akelig* gezicht van een ezel, gespannen voor een met aloësaus
bevuilde kar vertoont zich niet meer in onze *zindelijke* straten…'. Het was vroeger in Playa dus niet zo zindelijk?? Dat 'slordige' aspect wordt bij Wernet-Paskel eufemistisch uitgedrukt en wel door de vergelijking met Assepoester.

RESUMEREND

De frisse en opgewekte manier van vertellen in *Ons eilandje Aruba* is een karakteristiek van de stijl van Wernet Paskel. Het taalgebruik ontstijgt in hoge mate aan de alledaagse taal. Haar herinneringen en de anekdotes van haar ouders en grootouders worden met zulke kunstgrepen opgetekend dat haar tekst een literair karakter krijgt. De historische feiten worden op een *subjectieve* manier gepresenteerd waardoor haar proza-werk tot een *fabula* wordt verwerkt. (persoonlijke wendingen als:'t is maar een veronderstelling, *maar ik heb zo'n idee dat…*). Haar boekje is een unieke, bewonderenswaardige aanwinst voor de Arubaanse literatuur.
Bij het afronden van dit artikel heb ik van de heer André Wernet vernomen dat men bezig is met een tweede druk van *Ons eilandje Aruba* (de eerste druk is uitverkocht). Het tweede druk zal nog meer foto's bevatten van het vroegere Aruba.
In zijn speurtocht naar het 'begin' van de Arubaanse literatuur noemt Rutgers de naam van Fechi Beaujon ('Atardi'), die van H.E. Lampe, die van Zeppenveldt-Lampe, nog een paar Lampes en die van Laura Wernet-Paskel. Na de hierboven toegepaste *close-reading* kom ik echter tot de conclusie dat het werk van H.E. Lampe bij zo'n speurtocht uit de boot valt. Hetzelfde geldt voor het werk van Zeppenveldt-Lampe, waarin Aruba niet verschijnt. Het werk van W.F.M. Lampe is van veel latere datum zodat men dus niet meer van een 'begin' kan spreken. In 2006 publiceerde ik een drietal artikelen waarbij ik aantoonde dat Aruba sinds 1944 voorkomt in de Spaanstalige poëzie van José Ramón Vicioso en Eduardo Curet (4). Bij Curet vanaf 1944 en bij Vicioso waarschijnlijk iets eerder. Maar als rechtgeaarde Arubaanse wist Laura Wernet veel meer over het Arubaanse verleden, cultuur en folklore te vertellen. Bij een strikt *literaire* speurtocht naar het 'begin' van onze literatuur ziet deze er dan schematisch als volgt uit: Fechi Beaujon, Laura Wernet-Paskel, José Ramón Vicioso en Eduardo Curet. .

Bronnen

1. Eef Hermers, 'Manuscript van wijlen Laura Wernet gepubliceerd', in *Amigoe*, 18/03/1992
2. Ronald R. Donk, 'Beeldvorming over het oude Aruba', in: *Arubaans Akkoord*, Bloemendaal, 1997; p.231-241
3. Uit 1954 zijn de volgende woorden van Henny Eman Sr.:'Als U de geschiedenis van Aruba, door Dr. Hartog geschreven, leest, Mijnheer de Voorzitter, dan zult U zien, dat wij op Aruba een heel eigenaardig ras hebben, t.w. de Caraïbische indianen…'.
4. Zie: Henry Habibe, 'Aruba in literair perspectief 1-2-3'; het eerste artikel verscheen in *Ñapa*, 18 maart, 2006; het vervolg verscheen in de loop van 2006 in hetzelfde blad.